

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Židovská menšina v Plzni

Zuzana Buňátová

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra antropologie
Studijní program Antropologie
Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce
Židovská menšina v Plzni
Zuzana Buňátová

Vedoucí práce:

Doc. Petr Lozoviuk Ph. D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....Zuzana Buňátová

OBSAH

Úvod	1
1. Kdo jsou Židé?.....	3
2. Historie židovské menšiny na území Čech	4
2.1 Období od nejstaršího osídlení do konce 15. století.....	4
2.2 Postavení Židů ve středověku.....	5
2.3 Doba 16. a 17. století	6
2.4 Období od 18. století do století 20.....	7
2.5 Židé v Československé republice.....	9
2.6 Norimberské zákony.....	9
3. Historie židovské komunity v Plzni.....	10
3.1 Od příchodu Židů na Plzeňsko po období 15. století	11
3.2 Židovská přítomnost v Plzni v 16. a 17. století	13
3.3 Doba 18. století	14
3.4 19. století – Nový začátek.....	15
3.5 20. století – Ve znamení 2. světové války	16
4. Osudy studentů II. státní československé reálky.....	18
4.1 Žáci a žákyně II. československé státní reálky	19
4.2 Věra Kohnová.....	23
5. Židovská náboženská obec v Plzni.....	25
6. Židovské spolky v Plzni	27
6.1 Chevra kadiša	28
6.2 Lóže Union IOBB - B' nai B' rith.....	28
7. Nadace Rudolfa Löwyho a plzeňských Židů na záchranu plzeňských synagog.....	29
8. Židovské památky v Plzni	30

8.1	Synagogy.....	31
8.2	Hřbitovy	32
8.3	Židovská cesta	33
	Závěr	35
9.	Seznam zkratek.....	37
10.	Seznam použité literatury a pramenů.....	38
	Resumé	41

Úvod

Ve své bakalářské práci se věnuji problematice židovské komunity v Plzni. Téma jsem zvolila na základě mé seminární práce, kterou jsem psala v minulém ročníku, o židovské menšině v Československé republice. Jelikož je tato tematika velice obsáhlá, rozhodla jsem ji zúžit a zaměřit se jen na existenci Židovské obce v Plzni.

V úvodní části svého textu uvádím několik charakteristik pojmu „Žid“. Navazující kapitola nastiňuje obecnější historii Židů na území Čech, přičemž detailnější pozornost je věnována především plzeňské židovské komunitě, jejíž počátky sahají již k datu založení města Plzně. V průběhu několika století se osudy této menšiny měnily, nejčastěji podle vyhlášek panovníka či měst. Největším zásahem, ale byla určitě druhá světová válka, díky které se počet židovských obyvatel Plzně výrazně zmenšil.

Zvláštní předmět mého zájmu představují osudy několika židovských dětí, studujících na dnešním Mikulášském gymnáziu v předválečném období i během válečného konfliktu. Jedná se převážně o vzpomínky samotných aktérů nebo jejich bývalých spolužáků. K této části jsem připojila několik stran o plzeňské Židovce Věře Kohnové a jejím deníku. V deníku jsou zaznamenány autentické popisy doby těsně před transportem.

V následující kapitole se zaměřuji na vývoj a činnost Židovské náboženské obce v Plzni. Zajímala mě její činnost spjatá převážně s charitativní činností. Zviditelňuji její přínos pro Plzeň a spolupráci s plzeňskými občany. Na rozvoji města se podílela Židovská náboženská obec také skrze svůj spolkový život, jež jsem zaznamenala pomocí činností několik spolků působících před

druhou světovou válkou na území Plzně. Některé z nich se po válečném konfliktu pokusily o obnovu.

Poslední část práce obsahuje informace o židovských stavbách nacházejících se ve městě, o hřbitovech spadající pod správu Židovské náboženské obce a informace o tzv. Židovské cestě na Plzeňsku. Důraz kladu na synagogy – Velkou a Starou, Starý a Nový židovský hřbitov či Zahradu vzpomínek, nacházející se ve dvoře Staré synagogy.

Cílem mé bakalářské práce je vylíčit historii židovské komunity v Plzni a zhodnotit význam její existence z celospolečenského hlediska.

Čerpala jsem především z literatury věnující se židovské problematice a historii města Plzně, a také z internetových zdrojů. Nejvíce přínosným zdrojem pro mě byla kniha Věry Špírkové, Židovská komunita v Plzni. Dalším významným zdrojem byly internetové stránky Židovské obce v Plzni.

1. Kdo jsou Židé?

Paul Spiegel, ve svém díle *Kdo jsou Židé?*, uvádí definici židovství následovně. „*Židem je ten, kdo se narodil židovské matce nebo je židem podle halachy*“¹ (Spiegel 2010, s. 13). Problém, který je v této definici skryt, je část týkající se konverze. Konverze je dlouhodobý proces, který má několik podmínek. Tou hlavní je, že kandidát chce přestoupit z nejhlubšího přesvědčení (Spiegel 2010, s. 14).

Rozdíl je také mezi etnickým Židem a halachickým židem. Náboženství je a vždy bylo v judaismu pevně spojeno s ideou vlastní země a národa. Židé byli ve starověku považováni za národ. Změna tohoto pohledu proběhla během řecké a římské vlády, kdy byl judaismus považován za již samostatné náboženství (Schubert 1999, s. 47). Ve středověku se naopak principy židovství vytrácí a na Židy je nahlíženo jako na náboženskou skupinu. Během 19. století se začíná objevovat sekularizace a s ní termín „židovské etnikum“, vycházející z nacionalismu (Schubert 1999, s. 126).

Židé byli následně definováni nacisty v Norimberských zákonech, v nichž se objevily výrazy jako poloviční, čtvrtinový a osminový Žid (Spiegel 2010, s. 20).

Oproti tomu halacha uznává jako Žida člověka, který se narodí židovské matce, ale také člověka, který k židovství konvertuje. Stát Izrael je v tomto ohledu velmi vstřícný a za Židy považuje všechny, kteří tak byli označeni při nacistické okupaci, kteří se narodí židovské matce i ty, kteří na židovství přestoupili. Problémem je pak vnímání těchto dvou židovských skupin mezi sebou. Někteří z ortodoxních Židů neuznává nehalachické Židy a konvertity jako plnoprávné Židy (Schubert 1999, s.).

¹ Souhrn židovského náboženského práva, zahrnující i biblické právo a pozdější talmudské a rabínské právo, jakož i zvyky a tradice.

Za definici židovství lze také považovat tezi, že Žid je na jednu stranu součástí společenství souvěrců, ale také příslušníkem židovského národa. Spojení těchto dvou oblastí vychází již z Tóry² (Spiegel 2010, s. 23).

2. Historie židovské menšiny na území Čech

V průběhu několika století zažila židovská menšina v Čechách několik zvrátů. Židé byli po nějakou dobu pod ochranou panovníka a po té následovalo vypovězení ze země. Vyšlo několik vyhlášek a ustavení, která určovala, jak bude život židovských obyvatel vypadat, kde smějí žít, s kým se stýkat apod. Více informací následuje v podkapitolách, jež se věnují jednotlivým stoletím.

2.1 Období od nejstaršího osídlení do konce 15. století

Židé, kteří se nacházejí na území Čech a Moravy se řadí ke střeoevropskému a východoevropskému kulturnímu okruhu, tj. k aškenázskému.³ Podle Šedinové je židovská přítomnost na našem území datována již do doby římské. Do země přicházeli židovští obchodníci kvůli obchodním transakcím. I přesto, že se domníváme, že přítomnost židovských kupců zde byla již v dříve zmíněné době, písemné doklady pocházejí až z 10. století. Kulturní historik Pěkný tvrdí, že prvním písemným důkazem je přípis solnohradského arcibiskupa Arna z 9. století (Pěkný 1993, s. 13). Důkazem obchodní činnosti Židů na Moravě je tzv. Raffelstatänský celní řád a zpráva o Židech v Čechách Ibrahima ibn Jakuba, který zaznamenal přítomnost Židů v Praze. Za další písemný pramen lze považovat například Kosmovu Kroniku českou (Šedinová 2005, s. 35). Osídlení vznikala jako kupecké osady

² Pět knih Mojžíšových. Jedná se o základní dokument judaismu.

³ Označení židů se středo- a východoněmeckého prostoru (Schubert 1999, s. 233)

na území Prahy, Litoměřic, Brna, Olomouce a Jihlavy (Šedinová 2005, s. 36).

2.2 Postavení Židů ve středověku

V raném středověku židovské obce závisely na souhlasu panovníka, který byl podmínkou k jejich usazení. Židé se těšili statutu svobodných lidí, „hostů“. Obchodem, který tvořil hlavní zaměstnání Židů u nás, se podíleli na rozvoji místního trhu i rozvoji měst (Šedinová 2005, s. 36). Až do konce 11. století nečinilo jejich právní postavení Židům žádné potíže. Působili i na královském dvoře například jako lékaři. Židovské obce se těšily úplné autonomii (Pěkný 1993, s. 15). Tento poklidný stav narušila až první křížová výprava v roce 1095. Následky se projevovaly v Čechách i na Moravě. V roce 1096 z této situace pramenil pogrom, který zapříčinil zánik celé pražské židovské osady (Pěkný 1993, s. 17).

Změna v postavení Židů je zaznamenána ve 13. století. Nejvíce jej ohrozilo a pozměnilo kanonické právo, převážně nařízení III. a IV. lateránského koncilu, která byla vydána v letech 1179 a 1215. Jejich omezení spočívalo v postupném vyřazení Židů z provozování řemesel a výrobní činnosti a byla jim přisouzena práce s penězi. V omezené podobě se směli věnovat i obchodu (Šedinová 2005, s. 36).

Za vlády Přemysla Otakara II. vyšlo v platnost několik listin a privilegií, které sloužili k ochraně Židů a definovali jejich postavení vůči panovníkovi a finančnímu úřadu. Židovští „servi camerae“⁴ byli od té doby trvalým zdrojem příjmů (Šedinová 2005, s. 37). V roce 1254 byla vydána listina Statuta Judaeorum (Pěkný 1993, s. 23), která se stala základem židovského zákonodárství v Čechách

⁴ „služebníci královské komory“

a na Moravě. Platila až do konce 18. století. Díky tomuto dokumentu bylo postavení Židů v českých zemích nejlépe právně zabezpečené v porovnání s celou Evropou.

Odlišné právní postavení Židů mělo za následek nepřátelské postoje ostatních obchodníků, projevovala se vůči nim i nevráživost ostatních obyvatel. Tyto a další události nakonec vedly k vyhánění Židů a páchaní násilí na této menšině (Šedinová 2005, s. 37). K největšímu pogromu došlo za vlády Václava IV. v Praze roku 1389. (Pařík 1992, s. 9).

Husitské války pak v letech 1419 – 1437 narušily postavení Židů jako přímých poddaných krále. Židé s husity sympatizovali a finančně je podporovali (Pařík 1992, s. 9).

2.3 Doba 16. a 17. století

Panovníci nastupující na trůn po Přemyslu Otakaru II. ve větší či menší míře dále potvrzovali jeho privilegium týkající se židovského regálu. Tímto si chtěli uchovat kontrolu a moc nad židovským obyvatelstvem. Tyto snahy byly z velké části neúspěšné a vedly k vypovídání Židů z královských měst či z celé země. Na základě toho se začala tvořit židovská osídlení na venkově. Nadále fungovala jakási ochrana, úleva a výsady jednotlivcům nebo celým židovským obcím za spolehlivé poskytování peněžních půjček vrchnosti (Šedinová 2005, s. 39).

Židovské obce měli v našich zemích vnitřní samostatnost. Tvořili jak náboženskou tak i administrativní jednotku, jejíž činnost byla podmíněna přijatými stanovami. Působila zde duchovní i světská složka správy. Rabín, jmenovaný vedením obce, byl jejím duchovním vůdcem (Šedinová 2005, s. 40). Největší obcí v Čechách se stala a po většinu času byla Pražská židovská obec (Šedinová 2005, s. 41).

Dobou největšího rozkvětu Pražské židovské obce byla druhá polovina 16. století až do počátku třicetileté války. Toto období je známo pod pojmenováním tzv. velká pražská renesance. Nejvýznamnější osobností této „renesance“ byl Jehuda ben Becael neboli rabi Löw. V pražském ghettu zřídil talmudistickou školu (1573) a upravil pravidla pro spolek Chevra kadiša (Šedinová 2005, s. 43). Tento rozvoj zastavila až třicetiletá válka (1618 – 1638). Za následke tohoto konfliktu lze považovat fakt, že Židé museli odvádět vyšší částky do královské pokladny (Šedinová 2005, s. 44 – 45).

2.4 Období od 18. století do století 20.

Po nesčetných pokusech snížit počet obyvatel židovského vyznání na našem území přistoupil Karel VI. k drastičtějšimu opatření, které spočívalo ve vydání tzv. familiantského zákona. Podle tohoto královského dekretu měl být zachován stávající počet židovských obyvatel v jednotlivých zemích monarchie. Dekret umožňoval sňatek pouze nejstaršimu synovi židovské rodiny. Ve stejném období byl zveřejněn tzv. translokační transkript, který nařizoval segregaci Židů do uzavřených čtvrtí, jež se nesměli nacházet v blízkosti kostelů (Šedinová 2005, s. 46 – 47).

Vláda Josefa II. (1780 – 1790) a vliv osvícenství znamenala pro židovské obce obrat v postavení Židů a jejich cestu k emancipaci. Pro zapojení veškerého, tedy i židovského obyvatelstva do ekonomického a státního politického systému, byl významný tzv. „Toleranční patent“⁵ vydaný Josefem II. roku 1781.

Na přelomu 18. a 19. století se začal tvořit základ pro židovské osvícenské hnutí (Šedinová 2005, s. 48). I přes vydání tohoto

⁵ Rušil církevní monopol katolické církve a dovoloval i luteránské, kalvínské a ortodoxní křesťanství.

patentu docházelo k silné germanizaci židovského obyvatelstva. Židé byli nuceni v roce 1787 přijmout nová jména ze seznamu 109 mužských a 35 ženských jmen a německá příjmení (Pařík 1992, s. 20).

Systemální patent⁶ vydaný Františkem I. v roce 1797 následně vytvořil základ právního postavení Židů. Umožňoval Židům vzdělání a práci v jakémkoli odvětví, povoloval stavby modliteben a synagog, ale zároveň vyžadoval povinnou docházku do německých základních škol (Pařík 1992, s. 20).

Pomocí škol se v Čechách i na Moravě rychle šířily myšlenky haskaly – židovského osvícenství. Během první poloviny 19. století vznikla „věda o židovství“, která čerpala převážně z haskaly a humanitních věd. Jednou z předních osob osvícenství byl Moše Izrael Landau (Šedinová 2005, s. 49). Byl majitelem tiskárny a současně inspektorem pražské osvícenské židovské školy. Ideje haskaly šířil skrze práce, které editoval v pražské hebrejské tiskárně (Pařík 2009, s. 21). Kromě haskaly se dále prohluboval význam talmudického vzdělání, jehož čelními představiteli byli rabíni David Oppenheim a Ezechiel Landau s dílem Noda bi-Jehuda. Roku 1867 byla židovská emancipace završena přijetím rakousko-uherské ústavy (Šedinová 2005, s. 50).

Se zrušením ghett a familiantského zákona souviselo rozšíření migrace. Na základě těchto událostí se objevily velké změny v místech usídlení židovských komunit. Postupné přesuny nakonec ustavily největšími sídlišti kromě Prahy například Plzeň, Teplice, Karlovy Vary a další (Pařík 1992, s. 21). Důležitým proudem, který se projevoval od konce 19. století, bylo sionistické hnutí⁷, které nejvíce propagovaly studentské organizace. Předmětem jejich

⁶ Původním názvem Židovský patent. Jedná se o soubor 10 oddílů sebraných a revidovaných nařízení a předpisů týkajících se Židů.

⁷ Sionismus – židovské nacionalistické hnutí podporující samostatný židovský stát (Linhart 2002, s. 341)

zájmu byl především kulturní sionismus spojený s vydáváním Židovského kalendáře či Židovských zpráv (Šedinová 2005, s. 52).

2.5 Židé v Československé republice

Období Československé republiky (1918 – 1992) bylo pro židovské obce dobou jejich rozkvětu ve společenském i kulturním životě. V Československé republice byla uznána židovská národnost a téměř ideální situaci přerušila až okupace roku 1939 (Šedinová 2005, s. 53).

Za druhé světové války zemřelo celkem 6 miliónů žen, mužů a dětí. Tuto kapitolu života židovské komunity lze pojmenovat několika názvy – genocida, holocaust, šoa a v nacistickém pojetí „Endlösung der Judenfrage“⁸ (Kárný 2005, s. 55). Životy Židů na území protektorátu nejvíce poznamenaly dva ústavní zákony německého Říšského sněmu, které jsou známé jako norimberské.

V Protektorátu Čechy a Morava žilo z počátku 118 310 Židů. Protektorátní vláda přijala v březnu 1939 soubor protižidovských opatření (Kárný 2005, s. 60 – 61), která zakazovala vykonávání určitých povolání a omezovala každodenní život židovských obyvatel. V roce 1941 bylo vydáno nařízení o označení Židů žlutou šesticípou hvězdou s nápisem Jude. Schylovalo se k poslední etapě „konečného řešení“, k transportům do koncentračních táborů (Kárný 2005, s. 65).

2.6 Norimberské zákony

Jedná se především o dva ústavní zákony německého Říšského sněmu přijaté 15. září 1935 v Norimberku. K těmto

⁸ „Konečné řešení židovské otázky.“

zákonům lze obsahově přiřadit i jiné zákonné úpravy, které obsahovali nástroje k persekuci.

Zákon o říšském občanství, stanovil, že občanem Říše může být pouze Němec nebo člověk s "příbuznou krví". Při zavedení tohoto zákona přišli němečtí Židé o svá politická práva a stali se Staatsangehörige (státními příslušníky). Oproti tomu "árijští" Němci byli označeni jako Reichsbürger (říšští občané). Do roku 1943 byl zákon postupně doplňován prováděcími nařízeními. Konečný počet dosáhl až třináct těchto nařízeních. Dopadem těchto dodatků bylo zbavení Židů veškerých občanských práv. Již 14. listopadu 1935 bylo vydáno první z těchto prováděcích nařízeních, které určovalo, kdo je považován za Žida či míšence.

Druhým zákonem byl Zákon na ochranu německé krve a německé cti. Jeho znění zakazovalo uzavírat sňatky mezi Němci a Židy, zapovídal také jejich mimomanželský styk. Židovské domácnosti nesměly zaměstnávat německé služebné ve věku do pětadvaceti let nebo vztyčovat německou vlajku (holocaust.cz, 2011).

Po ukončení válečného konfliktu se život v židovských náboženských obcích postupně obnovoval. V roce 1950 tvořilo celou židovskou menšinu v Československu asi 18 000 lidí. Dnešní náboženské obce se nacházejí, jak v Čechách, tak i na Moravě (Pařík 1992, s. 24). Například v Praze, Teplicích, Liberci, Brně, Ostravě a také v Plzni, které se budu dále věnovat.

3. Historie židovské komunity v Plzni

V následující kapitole věnuji pozornost historii plzeňského židovstva od jeho příchodu do města až po současnost. V každém století se odehrálo několik událostí, které více či méně ovlivnily život židovské menšiny v Plzni.

3.1 Od příchodu Židů na Plzeňsko po období 15. století

Založení města Plzně je datováno do roku 1295. Skrze obchod a dvě obchodní stezky – řezenskou a norimberskou – Židé přicházeli brzo po založení města. Židovští obchodníci se zde postupně usazovali. Doložit tuto skutečnost můžeme až s pomocí písemností z doby Karla IV. Za jeho vlády (1346 – 1378) probíhali po celé zemi velké pogromy židovských ghett a židovského obyvatelstva (Špirková 2000, s. 5 - 6).

Ve 13. století se dosavadní postavení Židů u nás mění. Židé se stávají přímými podřízenými panovníka země, v té době panovníkům z rodu Přemyslovců.

Podle historika Jiřího Fiedlera pochází první zmínka z roku 1338 (Fiedler 1992, s. 119). Správa města byla již od jeho založení velmi rozvinutá. Židé tvořili v rámci Plzně samostatnou obec. Nepodléhali městským právům, ale přímo králi. Postupem času se objevují další zmínky o židovském obyvatelstvu. Například pověření křížovníka řádu Německých rytířů o vybírání daní, jak od Židů, tak od křesťanů. Jako jeden ze zdrojů informací mohou sloužit i soudní knihy.

Dle tvrzení rakouského a českého podnikatele a politika Bohumila Bondyho tvořili Židé začátkem 15. století zvláštní obec. V jejich vlastnictví se nacházelo několik domů, převážně v dnešní Sedláčkově a Solní ulici. Jmenovitě uvádí tehdejší židovské obyvatele, například Ebr, Kumprecht, Hvězda, Simon, Slávka, Zdobna, Růža a další (Bondy 1906, s. 886 – 887). Z výše zmíněných soudních knih lze vyčíst přítomnost 35 osob, z toho 19 mužů a 16 žen židovského vyznání, v Plzni (Špirková 2000, s. 7 – 8). V tomto století již ve městě existoval košer řezník a Židovská obec měla svou vlastní synagogu (Fiedler 1992, s. 119). Roku 1432 Židovská obec uskutečnila koupi pozemku, který sloužil ke zřízení hřbitova na skvrňanském předměstí. Za pět let byla ve městě

zřízena židovská škola (Douša 2004, s. 33). V průběhu husitských válek se židovská menšina postavila na stranu plzeňských obyvatel a podílela se na obraně města.

Obživou židovské menšiny v Plzni bylo především obchodování. Častým zbožím bylo koření. Další činností, kterou se Židé v Plzni zabývali, bylo půjčování peněz na úrok. Druhé jmenované jim bylo přisouzeno středověkou společností. Křesťané nesměli vykonávat práci s penězi a až v 15. století jim byl obchod s penězi povolen. S tímto povolením se opět pozměnilo postavení Židů v české společnosti. Do té doby bylo půjčování peněz na úrok pouze židovskou záležitostí (Špirková 2000, s. 9 – 10), proto Ladislav Lábek nevidí rozdíl v pojmech Žid a obchodník (Lábek 1920, s. 3 - 6). V té době vládne Vladislav II. Jagelonský (1471 - 1516) a vydává povolení Plzeňanům k vyhnání Židů z města „na věčné časy“ (Douša 2004, s. 48). Židé pomalu opouštějí Plzeň a usidlují se v okolí, například v Kasejovicích, Kozolupech, Bdeněvsi, Pňovanech apod.

S koncem husitských válek v roce 1434 se do Plzně přesouvá arcibiskupství a Plzeň se tím pádem stává opět katolickou. Na základě této skutečnosti dochází ke zhoršení vztahů Židů a křesťanské společnosti. Tyto antipatie vyvrcholí v roce 1493 s nařízením o povinnosti nosit židovské kukly. Židovky jsou povinny nosit šlojíře.⁹ Následovalo vyhlášení artikulí, které stanovovaly výši lichvy a zakazovaly zástavu oděvů, šperků atd. Artikule také omezovaly pobyt Židů v Plzni na tři dny (Špirková 2000, s. 10).

⁹ závoj, ženská pokrývka hlavy

3.2 Židovská přítomnost v Plzni v 16. a 17. století

Z 16. století se o židovské menšině v Plzni dochovalo jen několik zmínek. Především jde o zápisy ze soudních síní (Špirková 2000, s. 12).

Počátkem 16. století se postavení Židů v Čechách stabilizovalo, na základě králova uznání starých výsad, příslibem ochrany a omezení politické moci měst. Ferdinand I. Habsburský později projevil pochyby o svém uznání výsad Židům a vypověděl je z království. Jelikož jeho finanční situace nebyla příznivá, po čase opět potvrdil židovská privilegia a bral Židy pod svou ochranu (Špirková 2000, s. 12).

Rok 1533 je spojen se zánikem židovské školy a synagogy. S touto událostí se pojí i konec židovské komunity v Plzni. V té době byla Plzeňská židovská obec druhou nejvýznamnější v Čechách (Fiedler 1992, s. 119). Až koncem 16. století získávají Židé povolení navštěvovat městské výroční trhy v Plzni (Špirková 2000, s. 12 – 13).

Ani 17. století nezaznamenalo mnoho událostí týkajících se Židovské obce v Plzni. Začátek století byl poznamenán velkým požárem, který poškodil židovský hřbitov na Skvrňanském předměstí (Douša 2004, s. 68). Většina zmínek o židovské komunitě je spojena s výročními trhy, které opět vedly k roztržkám a protestům proti Židům a jejich zdržování se ve městě. I přes tyto nepokoje vydává magistrát povolení pro dovážení košer masa právě při příležitosti výročních trhů. Další zprávy o Židech z Plzně se týkají trestů (Schiebel 1930, s. 6).

Věra Špirková ve své knize Židovská komunita v Plzni uvádí, že 70. léta v Plzni byla poznamenána násilnými křty židovských dětí. V kostele svatého Bartoloměje se první křest uskutečnil v roce 1671, kdy byla křtěna židovská dívka, jíž bylo dáno jméno Marie

Magdalena. Křty byly slavnostní událostí, které se zúčastnili bohatí měšťané či primátor s manželkou. Po tomto křtu se v Plzni uskutečnilo ještě několik dalších (Douša 2004, s. 67).

3.3 Doba 18. století

18. století bylo stoletím, které ovlivnilo existenci židovských obcí v celých Čechách a na Moravě. Vydání translokačního transkriptu a familiantského zákona mělo zamezit zvyšování počtu Židů na území monarchie. Jedním z klíčových cílů těchto dvou listin byla kontrola umístění židovských osídlení.

Marie Terezie Židy ze země vypověděla na celé 4 roky (1744 – 1748). Po uplynutí těchto čtyř let panovnice povolila jejich návrat. Podmínkou byla toleranční daň a také viditelné označení.¹⁰ Na základě tohoto nařízení se plzeňští radní v roce 1760 rozhodli, že: „ *mladí a bez vousů v kraji se vynacházející židé nemají býti přidržováni k nošení žlutého vejšluku*“ (Douša 2004, s. 99; Špirková 2000, s. 14).

Vláda Josefa II. (1780 – 1790) upravila postavení Židů ve společnosti a v právních záležitostech. Židé měli rovná práva s křesťany. Stejně tak směli navštěvovat jakékoliv typy vyšších škol i univerzity. Zlepšení situace také zařídil Josef II. skrze toleranční patent. Po té František I. vydal Systemální patent (původním názvem Židovský patent).

Všechny předchozí události byly důvodem toho, že se Židé začali vracet do Plzně. Stávají se majiteli domů, například Joachim von Popper a Dusenssy. Dům „U zlatého anděla“ měla jeho rodina v držení 58 let, po té byl prodán krajskému hejtmanu (Špirková 2000, s. 15).

¹⁰ nejčastěji žlutý pásek nebo kolečko

3.4 19. století – Nový začátek

V Plzni docházelo během 19. století k několika nepokojům, protestům a bouřím nevole proti židovským občanům. Ve 20. letech tohoto století podali plzeňští občané žádost, aby se nemohli Židé stěhovat do města. Jejich žádost byla zamítnuta. Pobyt byl povolen šesti Židům, jednalo se předně o podnikatele – nájemce vinopalen a drasláren (Douša 2004, s. 112; Špírková 2000, s. 20). Od 50. let stála Plzeňská židovská obec na začátku nové éry. V roce 1854 již čítala 41 rodin. Úspěchem bylo obdržení povolení na stavbu synagogy a školy. O dva roky později získali Židé místo na svůj hřbitov mezi Roudnou a vsí Bolevec (Douša 2004, s. 128 – 129). Po následujících třech letech byla vysvěcena Stará synagoga a otevřena židovská škola (Hruška 1883, s. 624 – 626).

Židovská náboženská obec měla členy v různých odvětvích podnikání. David Leopold Levit vlastnil nejstarší továrnu v Plzni, Solomon Kohn byl majitelem koželužny, mezi další patřili vlastníci sirkárny, papírny a dalších. Mezi významné osobnosti patřil také první rabín Plzeňské židovské obce. Tím byl Angelus Kafka. Zasloužil se o rozvoj ŽNO, a také některých židovských spolků v Plzni (Špírková 2000, s. 18).

Druhá polovina 19. století byla pro židovskou menšinu obývající Plzeň bouřlivá. Díky zvýšenému počtu židovských přistěhovalců židovského původu, se rozrůstaly i spory s nimi spojené. Židovské domy byly ničeny, byla jim rozbíjena okna. Obchody patřící Židům byly pokresleny. Střety byly vyvolávány zejména mezi obchodníky a řemeslníky, kteří nebili schopni vyrovnat se s židovskou konkurencí. K těmto sporům se vyjádřil purkmistr Dr. Maschauer, který nabádal občany k pořádku (Špírková 2000, s. 21).

V roce 1867 bylo Židům uznáno státní občanství. Byla tak zajištěna náboženská a politická rovnost před zákonem. Židé také od tohoto roku mohli využívat aktivního i pasivního volebního

práva. Těmito přínosy mohli plzeňští Židé disponovat po celých 75 let, tedy až do vypuknutí druhé světové války (Špirková 2000, s. 20).

Poslední desetiletí 19. století se neslo ve znamení zřízení nového hřbitova podél Rokycanské, kde pak byla na 52 let pronajata část Židovské obci. Následujícími významnými událostmi bylo otevření nové synagogy (Velká synagoga), kterou projektoval Rudolf Štech a také založení Západočeského odboru Národní jednoty česko-židovské, jež vedl filozof a advokát Jindřich Kohn (Douša 2004, s. 155).

3.5 20. století – Ve znamení 2. světové války

Určitá doba ve 20. století se nesla v duchu zákazů a opatření proti židovským obyvatelům nejen Plzně, ale celé Československé republiky. Již v roce 1938 se do Plzně uchylovali uprchlíci, kterých bylo v listopadu přes tři tisíce a 716 z nich byli Židé (Špirková 2000, s. 77). Československá republika byla vtažena do mezinárodního konfliktu, rozpoutaného na základě útoku Německa na Polsko 1. září 1939. Tímto vpádem byla započata druhá světová válka, která znamenala pro Židy velké utrpení a změny v jejich životech

. První důsledky tohoto celosvětového konfliktu se objevily v roce 1939, kdy se začaly snižovat počty „neárijských“¹¹ advokátů“. V tomto roce bylo v Plzni 3300 osob, které byly klasifikovány jako Židé (Douša 2004, s. 317). V srpnu stejného roku bylo umožněno vystěhování z protektorátu pod podmínkou vyrovnání pohledávek, které Židé „dlužili“ plzeňské obci (Špirková 2000, s. 78).

¹¹ Člověk, který není schopný doložit „árijský“ či „druhově podobný“ původ.

Na segregaci Židů ze společnosti se podílely hlavně norimberské zákony. Tyto zákony určovaly, kdo je občanem Říše. Tím mohl být pouze Němec či jiný státní příslušník s „příbuznou krví“. Na základě toho již Židé nebyli občany. Zákony dále zakazovaly práci židovským obyvatelům a formou vyhlášek či zákazů se postupně omezoval každodenní život Židů v Plzni až na úplné minimum osobních práv. Například židovští lékaři nesměli vykonávat svou praxi, umožněno to bylo pouze osmi lékařům, kteří nesli označení „židovský lékař“ (Špírková 2000, s. 79). Povinné označení Davidovou hvězdou nabylo platnosti v září roku 1941. Označení sloužilo pro snadnou identifikaci Židů nejen v Plzni (Douša 2004, s. 335).

K ubytování Židů v Plzni sloužily pouze 2 hotely. Prvním byl hotel Merkur sídlící v Nádražní ulici, později byla tato možnost pouze v hotelu Spak. V říjnu roku 1940 byli zadrženi židovští lékaři, představitelé židovských spolků, obchodníci atd. Zadržování byli po dobu dvou měsíců v Borské věznici, pak proběhl jejich přesun do Malé pevnosti v Terezíně a následně transport do Mauthausenu, kde byli všech 51 osob zavražděno (Špírková 2000, s. 80).

Všechny předchozí události vyústily v lednu roku 1942 zřízením základny Pomocné služby ŽNO v Plzni, v budově sokolovny v Pecháčkových sadech, která měla na starost organizaci příprav na „koncentraci Židů“ z obvodu spadajícího pod pravomoci úřadu vrchního zemské rady (Douša 2004, s. 337).

Plzeňští Židé utvořily tři transporty označované písmeny R, S a T, které postupně odjížděly z Plzně směrem do terezínského ghetta. První z vlaků Plzeň opustil 18. ledna a vezl 1000 osob. V následujícím transportu 22. ledna bylo převezeno 1000 lidí a posledním byl 26. ledna vlak, který již vezl „pouze“ 604 osob židovského vyznání (Špírková 2000, s. 88; Douša 2004, s. 337).

V červenci 1945 se Židovská obec v Plzni opět probouzí k životu a podává oznámení o znovuoživení své činnosti na Policejní ředitelství (Douša 2004, s. 384.) Z počtu 3 200 Židů se do Plzně vrátilo 116 osob, ale počet postupně narůstal až na 400 členů židovské obce. Předsedou se stal JUDr. Karel Stadler a s pomocí tajemníka Artura Fischla se snažili o obnovení činnosti obce (Špirková 2000, s. 94). Jejich počinem bylo například odhalení památníku na židovském hřbitově v Plzni, který reprezentoval 3200 obětí války a koncentračních táborů (Douša 2004, s. 451). V roce 1998 byla zpřístupněna zrestaurovaná Velká synagoga (Špirková 2000, s. 97).

4. Osudy studentů II. státní československé reálky

Kapitola se týká Židů studujících na gymnáziu na Mikulášském náměstí, které funguje od roku 1906 jako druhá státní československá reálka. V roce 1914 pak získává budovu přímo na již zmíněném Mikulášském náměstí v Plzni. Události popisované v této části se týkají doby bezprostředně před II. světovou válkou a událostí během ní. Zaznamenala jsem také několik příběhů přímo z koncentračních táborů a vyprávění samotných aktérů či jejich bývalých spolužáků.

Školu navštěvovali studenti, jejichž vyznání byla odlišná, ale pro jejich studium to z počátku nehrálo podstatnou roli. Ve výročních zprávách, které reálka každoročně vydávala, se vždy objevoval celkový počet žáků, který pak byl dále rozdělen právě podle náboženského vyznání. Ve školním roce 1937/38 se v této zprávě objevila víra označovaná jako „mojžíšská“ a hlásilo se k ní z celkového počtu 802 studentů 8 osob (Stehlíková et al. 2006, s. 3) Během následujících čtyř let škole opustili všichni studenti hlásící se k tomuto vyznání a také několik dalších studentů,

kteří sice nebyli Židé, ale norimberské zákony je tak definovaly (Stehlíková et al. 2006, s. 4).

Někteří z výše popsaných studentů školu úspěšně zakončili maturitní zkouškou, někteří školu opustili a přešli do jiného vzdělávacího ústavu nebo přestali studovat úplně. K těm co prošli úplným vzděláním a odmaturovali, patřil J. Schanzer v roce 1939. V roce 1941, i přes to, že byl polovičním Židem, úspěšně školu zakončil A. Epstein. Jejich spolužáci, kteří reálku opustili, byli E. Brummelová, jež díky „Kindertransportu“ odcestovala do Velké Británie (1939). Studium ukončili žáci Deiml, Stein, Löw. Školu také opouští Ehrlich, který končí v září 1939 kvůli zásahu gestapa (Stehlíková et al. 2006).

Nyní bych se ráda věnovala některým ze studentů druhé státní československé reálky podrobněji. Popsala jejich osudy za druhé světové války, a také to jak na své spolužáky vzpomínají lidé, kteří s nimi sdíleli jednu třídu.

4.1 Žáci a žákyně II. československé státní reálky

Emil Ehrlich se narodil 24. prosince 1923 v Plzni a v květnu 1944 umírá v Osvětimi. Transport do Terezína proběhl s celou jeho rodinou 26. ledna 1942. Na cedulce, která byla Emilovi pověšena na krk, se objevilo písmeno T, které označovalo jeden ze tří transportů z Plzně (Stehlíková et al. 2006, s. 30).

Jeho rodiče podnikali v obchodu s prádlem – jeden ze dvou, který vlastnili, se nacházel na rohu Sedláčkovi a Říšské ulice v Plzni. Spolužáci Emila popisovali jako tichého, milého hochu. Jako chlapce, který byl drobný a málo fyzicky vybavený (p. Karel Matějka). Na Emilovo vyloučení ze školy vzpomíná jeho bývalý spolužák p. Josef Čipera: *„Toho dne jsme seděli při vyučování ve školních lavicích, na dveře zaklepal p. ředitel, vešel do učebny,*

pohovořil s vyučujícím profesorem a ten dále předal příkaz Emilovi, aby si sklídil věci do tašky a šel s nimi. Dveře se otevřely a za nimi stáli dva muži v kožených kabátech – tajná německá policie – gestapo. Od té doby jsem Emila neviděl.“ (p. Karel Matějka, spolužák) Emil po vyloučení ze školy pracoval jako pomocný dělník (Stehlíková et al. 2006, s. 33).

Jiří Stein narozen 16. ledna 1923 v Plzni, pravděpodobně zemřel 1. září 1942 v Raasiku. Jeho rodiče, stejně jako Emilovi, vlastnili obchod s oděvy. S Emilem se potkali v jedné třídě, když Jiří opakoval tercii. Po opuštění školy v roce 1938/1939 ho čekal stejný osud jako Emila, také začal pracovat jako pomocný dělník. 22. ledna 1942 byl Jiří i s rodinou odvezen do Terezína. Do Raasiku byl transportován 1. září 1942. Přes různé osudy členů Steinovy rodiny nikdo z nich válku nepřežil (Stehlíková et al. 2006, s. 36).

Eva Brummelová se narodila v Plzni 15. června 1923. Její otec byl jedním z vlastníků koželužny Brummel, Bloch a Waldstein. Na reálku Eva nastoupila v roce 1934. Mezi spolužáky byla považována za velmi pilnou a nadanou studentku. Studium na reálce přerušila po dokončení kvarty a její studium pokračovalo na obchodní akademii na Petákovo náměstí. Díky Nicholasu Wintonovi byl její život ušetřen. V červenci 1939 odcestovala do Velké Británie (Stehlíková et al. 2006, s. 40 – 41). Rozhodnutí o odjezdu záviselo pouze na Evě.

Po skončení války zbylí příbuzní v Československé republice usilovali o návrat Evy do vlasti. I přes naléhání rodiny zůstala Eva v Anglii. Po celou dobu udržovala písemný kontakt se svou vlastní a od roku 1970 ji pravidelně navštěvovala. V roce 1955 se v Birminghamu vdala a přestěhovala do Bristolu. Eva má dva potomky a čtyři vnoučata (Stehlíková et al. 2006, s. 48).

Hana Fantová se narodila v Plzni 18. listopadu 1923. Její smrt je datována do roku 1942 v Izbice. Její rodina měla opravnu oděvů, kde pracovala její matka. Otec byl obchodním příručím. Na druhou československou státní reálku přestoupila Hana v roce 1935, v roce 1939 byla ze školy vyloučena. V lednu roku 1942 byla Hana i s rodiči transportována do Terezína. V březnu jejich cesta pokračovala až do tábora Izbica, ve kterém s největší pravděpodobností Hana zemřela (Stehlíková et al. 2006, s. 50). Na Hanu vzpomíná její někdejší spolužačka paní Jarmila Lodlová - Brychcinová: „*Byla veselá, společenská. Bylo jí škoda. Hodný děvče to bylo*“ (pí. Jarmila Lodlová - Brychcinová, spolužačka).

Mirko Lauterstein se narodil i zemřel v Plzni. Dnem jeho příchodu na svět byl 24. červenec 1923. Mirkovo úmrtí je datováno do roku 1996, ale přesný datum není znám. Na reálku začal Mirko chodit v roce 1934 do stejné třídy jako Eva Brummelová, Hana Fantová, Hana Porgesová a Egon Löbner. Jako jednomu z mála mu bylo umožněno školu dokončit. V roce 1941 úspěšně složil maturitní zkoušku (Stehlíková et al. 2006, s. 56). Ke konci období druhé světové války byl Mirko v Postoloprtském koncentračním táboře, který byl zřízen pro tzv. židovské míšence.

Po válce pak Mirko změnil své příjmení na Lánský a stal se jedním ze členů Svazu bojovníků za svobodu. Měl tři děti a jeho život ukončila dlouhá nemoc (Stehlíková et al. 2006, s. 56). Jeho žena Dagmar Lánská vzpomíná: „*Dětem jsem ani neřekla, že byl žid. Dozvěděly se to z vysvědčení, když hledaly, jak se jejich táta učil. Nechtěla jsem jim tím zatěžovat hlavy*“ (pí. Dagmar Lánská, manželka).

Egon Löbner se narodil v Plzni roku 1924, 24. února a po válce žil v Palo Alto v Kalifornii, kde 30. prosince roku 1989 zemřel. Jeho otec obchodoval s exotickými potravinami a měl na starost okolo dvou set čerpacích stanic v západních Čechách, také byl členem

sionistické organizace a Plzeňské židovské obce. Bydleli v domě na Náměstí Republiky a později měli vilu ve Schwarzově ulici. Do primy druhé státní československé reálky nastoupil Egon v roce 1934/35, školu opustil v roce 1938 na přání otce a poté studoval na odborné škole strojírenský obor (Stehlíková et al. 2006, s. 60).

„V květnu 1938 jsme se připravovali na válku a otec trval na tom, abych změnil školu. Ačkoliv mi jeho naléhání na to, abych se stal inženýrem, v budoucnu mnohokrát zachránilo život, drze jsem jeho zásahy do svých cílů ve vzdělání a snů o budoucnosti odmítal“ (Egon Löbner).

Egon s otcem byli v roce 1942 převezeni do Terezína. Egon pomáhal s výkresy vodovodního systému v ghettu, hrál divadlo, pomáhal v nemocnici a účastnil se několika dalších aktivit v ghettu. Jeho otec přebíral chléb, který byl do Terezína dovážen z pekárny a uskladňoval ho do skladů v ghettu. Po dvou letech v Terezíně byli oba transportováni do Osvětimi a zde rozděleni – Egon přiřazen do práce schopných mužů a jeho otec byl později usmrcen v Březince v plynové komoře. Ve stejném roce byla do Osvětimi přivezena i Egonova matka, ale její osud není dále znám. Jedinou jistotou je, že se nedožila konce války (Stehlíková et al. 2006, s. 64.) Egon také absolvoval pochod smrti spolu se svým strýcem Walterem, se kterým se shledal v táboře Janina. Po válce se Egon vrátil do Plzně, kde si dodělal střední školu. Po jejím dokončení odcestoval do Paříže (Stehlíková et al. 2006, s. 65). *„...Vydal jsem se do Paříže (i přes to, že takový výlet byl ilegální), kde jsem zažádal britské velvyslanectví o vízum, abych mohl navštívit nemocného bratra v Jeruzalémě...“* (Egon Löbner)

Následně Egon odešel do USA, kde se věnoval studiu, které ukončil doktorským titulem na Princetonu. Oženil se zde a se svou ženou Soňou měl tři děti. Díky své usilovné práci se stal

uznávaným vědcem v oboru optoelektroniky (Stehlíková et al. 2006, s. 66).

Arnošt Epstein se narodil v Plzni v březnu 1923. Jeho otec pracoval jako obchodní jednatel. Otcův původ byl židovský, ale po svatbě konvertoval na římsko – katolickou víru a ve stejném duchu nechal pokřtít i své děti.

Na druhou státní československou reálku Arnošt nastoupil v roce 1934, své studium zde úspěšně zakončil. Na konci války byl vězněn v Postoloprtech, z kterých se mu podařilo uprchnout. Arnošt se nikdy neoženil a roku 1999 umírá (Stehlíková et al. 2006, s. 76). *„Utekli jsme spolu 21. dubna 1945 – na Děněšice, do bombardovaného Rakovníka a do Blatna. Posledním vlakem jsme dojeli do Třemošné a odtud už jsme pokračovali pěšky do Plzně“* (p. Evžen Czinner, spoluvězeň z Postoloprte).

Hanuš Löw se narodil v Plzni v únoru 1922. Na druhou československou reálku nastoupil po vystudování německé školy. Reálku byl nucen opustit roku 1939. Hanuš vzpomíná na svůj pobyt v Terezíně: *„ V Terezíně jsem vystřídal nejrůznější práce, až jsem nakonec zakotvil v pekárně, což bylo výhodné.“* (Hanuš Löw) V koncentračním táboře se seznámil s dívkou, která se po válce stala jeho ženou. Z Terezína uprchl po dohodě s dvěma českými vězni. Společně překonali více než 400 kilometrů a v Popradu se připojili ke Svobodově armádě. Dodnes žije Hanuš se svou ženou v Santiagu de Chile (Stehlíková et al. 2006, s. 86).

4.2 Věra Kohnová

Věře věnuji samostatnou kapitolu, protože nenavštěvovala II. státní československou reálku jako ostatní výše popsané děti.

Věra se narodila 26. června roku 1929 a se svými rodiči Otakarem a Eliškou a starší sestrou Hanou žili v Plzni. Celá rodina nejspíše nepatřila k přísně ortodoxním Židům. Podle zápisů v deníku používala Věra hovorové plzeňské výrazy (Susa 2006, s. 199).

Věra Kohnová byla plzeňská židovská dívka, jež si ve svých dvanácti letech psala deník, do kterého zaznamenávala svůj každodenní život. V deníku je popsáno pět měsíců před transportem do Terezína, z něhož pak byla celá rodina transportována do polského města Izbica. Všichni členové rodiny v tomto táboře zahynuli (Matouš 2006, s. 4).

První zápis v deníku je ze dne 23. srpna 1941. Věra v něm popisuje prázdninové chození do školy a učení se na zkoušky. Deník pokračuje zmínkami ze života Věry a jejích kamarádů. Přibližuje školní docházku během roku, později domácí vyučování, které vždy na týden zajišťoval některý z rodičů. Kromě toho jsou zde nepatrné náznaky toho, že i děti si začaly všimnout toho, co se v této době chystalo. Židovská obec využívala dětskou pomoc pro roznos různých dokumentů, například registračních lístků mezi rodiny. Změnou v životech plzeňských Židů, kterou Věra ve svém deníku zapsala, je sestěhování rodin a také přemístění většiny židovských rodin do sokolovny v dnešních Štruncových sadech, kde čekali na svůj transport.

Kromě těchto vážnějších událostí se v deníku objevují běžné problémy dvanáctileté dívky. Z pohledu mladého děvčete byla tato doba před odjezdem do Terezína pro děti téměř bezstarostná. Hrály si spolu na lukách, navštěvovaly se mezi sebou, učily se spolu. Lze z toho vyvodit, že rodiče a ostatní dospělí se snažili nadcházející hrůzy před dětmi tajit a nekazit jim dětství (Kohnová 2006, s. 8 – 196).

Před odjezdem Věra dopisuje poslední stránky svého deníku, který zůstává v Plzni v opatrovnictví Marie Kalivodové, rodinné přítelkyně (Susa 2006, s. 199).

Jedním z posledních zápisů Věra popisuje loučení se svými přáteli: *„Ráno v půl deváté jsem přišla k Epsteinům. Už tam byli všichni: Emil, Oli a Dolfi. Emil mi dal svoji fotografii...“* *„U Sokolovny nastalo loučení. Alis a Oli plakaly. Já jsem se jen stěží opanovala. Dala jsem Alis pusu. Jestli ji ještě jednou uvidím?“* (Věra Kohnová, 13. ledna 1942)

5. Židovská náboženská obec v Plzni

Náboženské obce nebyly jen jednotkami geografickými, či jednotkami označujícími nějaké teritorium. Byly to velmi důležité organizace pro náboženský život jednotlivců. Podle zákona měly: *„zajišťovat náboženské potřeby svých členů a udržovat a podporovat instituce potřebné pro tento účel.“* Jejich úkolem bylo také *„udržovat dům uctívání a zaměstnávat rabína, poskytovat náboženské vyučování apod.“* Dále dohlížely na synagogy a další židovské památky (Kružíková in Soukupová 2002 – 2003, s. 102 – 103).

Židé tvořili zvláštní obec již v době založení Plzně (Špírková 2000, s. 7 – 8). Rok 1533 se stal na nějakou dobu rokem konce celé židovské komunity v Plzni a tím pádem i Židovské obce. V té době byla druhou nejvýznamnější po Pražské židovské obci. (Špírková 2000, s. 12).

Židovská obec se obnovila až v druhé polovině 19. století. Židé, kteří v této době do Plzně přichází, se snaží splynout s většinovou společností. Své zvyky si uchovávají, ale vztah k Židovské obci

slábne. Proto vychází v roce 1890 zákon o izraelitských obcích.¹² Plzeňská náboženská obec patřila svou strukturou k těm modernějším. Ve dvacátých letech byla členem svazu německy mluvících obcí (Špírková 2000, s. 65).

Vzhledem ke sporům česko-židovského hnutí a plzeňských rabínů bylo ujednáno, že bohoslužby budou probíhat v němčině i v češtině. Zasloužil se o to předseda obce Max Hutter. Dalšími osobnostmi Židovské náboženské obce v plzni byli varhaníci Franz Mates a Antonín Klement a vedoucí sboru Solomon Reicin. Synagogální sbor vedený Reicinem byl rozpuštěn v roce 1939 (Špírková 2000, s. 65).

Prvním plzeňským rabínem byl Angelus Kafka, během jehož působení se zvýšil počet židovských rodin, které tak přispěly ke zvětšení Židovské obce. Za jeho života byla postavena stará synagoga (1859). O deset let později rabín umírá. Dalšími plzeňskými rabíny byli například Heinemann Vogelstein, Nathan Porges, Caro, Adolf Posnanski, Ludwig Golinski, Max Hoch a posledním byl pan Weiner. Weiner byl v roce 1942 transportován i se svou rodinou do Terezína (Špírková 2000, s. 67 – 68).

Po druhé světové válce se 116¹³ navrátilších Židů rozhodlo v Plzni obnovit Židovskou náboženskou obec. V roce 1945 měla již 400 členů. Obec musela využívat provizorní kancelář na Masarykově náměstí. Synagoga i dům obce byly obsazeny.

K uctění památky obětí fašismu obec vystavěla pomník a vydala Kroniku židovské náboženské obce v Plzni 1939 – 1945. Předsedou obce se stal Dr. Karel Stadler a spolu s představenstvem zažádal o obnovu činnosti židovských spolků

¹² Židovské náboženské obce byly pojaty jako geografické jednotky. Každý věřící pod ní spadal povinně.

¹³ Transporty z Plzně přežilo 204 lidí. (Kárný 1995, s. 265)

a Lóže IOBB¹⁴. Bohužel ani jedné ze žádostí nebylo vyhověno (Špírková 2000, s. 94).

Asi polovina členů Židovské obce odešla v roce 1948 do nově založeného státu Izrael¹⁵ (Špírková 2000, s. 96). O dvacet let déle nastala další vlna odlivu Židů z Plzně. Od roku 1991 již neexistuje Rada židovských náboženských obcí a mění se ve Federaci židovských obcí v České republice. Jejím členem se stává i Plzeňská židovská obec (Špírková 2000, s. 100). V držení Plzeňské židovské obce je 72 židovských hřbitovů a 3 plzeňské synagogy (Špírková 2000, s. 97).

Za chod obce odpovídá tajemník obce. Prvním byl Artur Fischl. Od dubna roku 1993 tuto funkci zastává Jana Baumová (Špírková 2000, s. 100).

6. Židovské spolky v Plzni

Koncem 19. a na začátku 20. století v Plzni existovalo několik židovských spolků. Jejich činnost převážně souvisela s judaismem, společenskými či sportovními činnostmi, a některé se věnovaly osvětové práci. Často zajišťovaly vzdělání pro chudší členy obce, hradily členům léky a poplatky a také dřevo na zimu a nové šaty. To vše z dobrovolných darů a z příspěvků. Rabín Max Hoch popisuje práci několika spolků, činných ve dvacátých letech. Například Spolek na ochranu sirotků, Národní jednota českožidovská, Tělovýchovný spolek Makkabi, Sionistický spolek atd. (Špírková 2000, s. 52)

¹⁴ Israelitischer humanitätsverein Union B' nai B' rith in Pilsen

¹⁵ Rok 1948.

6.1 Chevra kadiša

Mezi tradiční a zároveň nejstarší dobročinný spolek patří Chevra kadiša. Členství v tomto společenství bylo čestné nebo bylo udělováno za pomoc při rozvoji Židovské obce. Spolek podporoval nemocné či členy neschopné pracovat. Plzeňský spolek byl založen 16. května 1860 jako Isralitischen Wöhlrtötigkeitsverein Chewra – Kadischa in Pilsen. Spolku předsedal před válkou Jindřich Schwarzbart. Rozpuštění Chevra kadiša je datováno k 13. lednu 1943. Po válce byl spolek a jeho činnost obnovena a na začátku padesátých let dvacátého století byl včleněn do Židovské náboženské obce a tím zrušen (Špírková 2000, s. 53 – 54).

6.2 Lóže Union IOBB - B' nai B' rith

V Plzni vznikla lóže 2. září 1892 za účelem rozvoje duševního i mravního charakteru, rozkvětu umění a vědy. Její členové kladli důraz na vlastenectví. Součástí společenství se lidé stávali na základě přijetí nabídky od stávajících členů. Lóže v Plzni byla založena intelektuály, právníky a lékaři, jež považovali za důležité participovat na společenském životě a nějakým způsobem ho ovlivnit. Společenství mělo sídlo v domě v Husově ulici 3 (Špírková 2000, s. 56). Jejich podpoře se těšila například Společnost pro dějiny Židů v Československé republice.¹⁶

V roce 1939 byla Lóže definitivně rozpuštěna z důvodu údajného poškozování zájmů Protektorátu Čech a Moravy. Ve stejný den se odehrály domovní prohlídky u členů Lóže dr. Aloise Wotitzkého, dr. Františka Loewidta, dr. Roubíčka, Karla Wieskopfa a pana Edelsteina. Většina členů B' nai B' rith se nachází v seznamech transportovaných osob (Špírková 2000, s. 57). Členové, kteří se vrátili do Plzně, se po roce 1945 snažili obnovit

¹⁶ Byla založena v roce 1928 na návrh dr. Bohumila Steina.

Lóži a dosáhnout vrácení majetku. Jednalo se o tři muže: Artur Fischl, dr. Stadler a Artur Lion, ani jedné ze žádostí nebylo vyhověno (Špirková 2000, s. 58).

Kromě spolků vznikaly v Plzni nadace, které podporovaly členy Židovské obce. Jednou z nejstarších byla Nadace Moritze Lewita z roku 1880. Jejím cílem bylo podporovat chudé souvěrce. Nadace Hermanna Mayländera se zaměřovala na studium a udělovala studijní stipendia. Nadace Adelbergerova pak podporovala studenty na vysoké či střední škole. Roli zde nehrálo pohlaví, jazyk ani národnost. Tuto nadaci spravoval JUDr. Max Hutter (Špirková 2000, s. 52).

7. Nadace Rudolfa Löwyho a plzeňských Židů na záchranu plzeňských synagog

Nadace je pojmenovaná po osobnosti židovské obce Rudolfu Löwym. V důchodu se staral o židovské památky v západních Čechách a organizoval brigády na jejich záchranu. Chtěl získat i prostředky na opravu plzeňské Velké synagogy. Žádal o pomoc své zahraniční přátele, kteří bohužel už Rudolfa nezastihli živého. Do Plzně přijeli dva dny po jeho smrti 23. února 1994. V ten samý rok v srpnu byla zřízena nadace magistrátem města Plzně společně s Židovskou obcí (Špirková 2000, s. 100).

Činnost nadace spočívá v podpoře kulturních aktivit souvisejících se životem Plzeňské židovské obce, s udržováním židovské kultury a tradic. Podporuje i kulturní akce, které využívají dříve zapomenuté a přehlížené židovské památky (Židovská obec Plzeň, nedatováno). Židovská obec měla podíl na opravě Velké plzeňské synagogy, rekonstrukci krovu a střechy ve Staré synagoze.

V roce 1997 vznikla nová právní úprava, podle které bylo schváleno založení nadace, jejíž zakladateli byla Židovská obec Plzeň a město Plzeň (Špirková 2000, s. 101). Statut nadace se skládá z patnácti článků, které udávají směr nadace, její vnitřní složení, její účel apod.

Například článek číslo 5 popisuje činnost nadace: *„Nadace byla zřízena za účelem záchrany Velké plzeňské synagogy jako kulturní památky I. stupně a dále za účelem záchrany kulturní památky „soubor Staré synagogy a Židovské školy“ v Plzni, a to jak po stránce stavební, tak i po stránce jejich dalšího využití a provozu ke kulturním a náboženským účelům. Účelem Nadace je též podpora kulturních akcí, konaných v některé z uvedených synagog, či akcí, které se konají i mimo tyto synagogy, pokud je jejich cílem získání prostředků na účely shora uvedené.“* (Židovská obec Plzeň, nedatováno)

Nadace má na starost tři grantové programy. Kulturní počin se vztahem k plzeňským synagogám, Postupné dokončení rekonstrukce Velké synagogy v Plzni, Zajištění a realizace další etapy rekonstrukce Staré synagogy a Židovské školy v Plzni. (Židovská obec Plzeň, nedatováno)

8. Židovské památky v Plzni

Na území Plzně a v jejím okolí se nachází několik hmotných pozůstatků, které dokládají existenci židovské menšiny ve městě i mimo něj. Jedná se především o synagogy, hřbitovy, ale také památníky vystavené Židovskou náboženskou obcí či o projekt Židovské cesty na Plzeňsku.

8.1 Synagogy

Slovo „synagoga“ je řeckého původu, používali ho helénští Židé jako označení pro obec, shromáždění či společenství (Špírková 2002, s. 1). Stavba, prezentující veřejný náboženský život Židovské obce. Místo pro setkávání, vyučování, shromažďování veřejných jednání obce a rabínských soudů (Rozkošná, Jakubec 2004, s. 35). Synagogy jsou stavěny podle určitých pravidel, která vycházejí z Tóry, ale některá omezení pocházejí od církevní i světské vrchnosti. Jednalo se spíše o uspořádání uvnitř synagogy, vnější podoba nebyla specifikována, kromě orientace k východu (Rozkošná, Jakubec 2004, s. 36).

V Plzni se nacházejí dvě, resp. tři synagogy. Stará, Výpomocná a Velká synagoga.

Stará synagoga je umístěna ve dvoře domu ve Smetanových sadech. Plány na její stavbu vytvořil M. Stelzer a stavitelem byl V. Wiesner. Stavba probíhala v letech 1857 – 1859. Během těchto 3 let vznikla synagoga v novorománském slohu, jež disponuje i ženskou galerií (Rozkošná, Jakubec 2004, s. 295). V domě, jenž se synagogou sousedí, sídlí dodnes Židovská náboženská obec (Špírková 2002, s. 15).

Výpomocná synagoga se nachází tamtéž a fungovala jako doplnění Staré synagogy. Po té co přestala sloužit k bohoslužbám, byla využívána pouze jako skladiště. V dnešní době se na její zahradě nachází památník věnovaný obětem holocaustu, jejichž jména jsou napsána na obláčky a rozmístěny do tvaru Davidovy hvězdy (Rozkošná, Jakubec 2004, s. 295). Památka vychází ze zvyku pokládat na židovské hroby kamínek (Špírková 2002, s. 15).

Velká synagoga je umístěna v Sadech pětatřicátníků. Tato stavba je druhou největší v Evropě a třetí ve světě. Roku 1892 byla

postavena za pomoci dobrovolných darů plzeňských Židů (Janusová 1995, s. 43). Plány pro tuto stavbu navrhli Max Fleischer a Emanuel Klotz. Stavitel Rudolf Štech ji vystavěl v maorském slohu se dvěma věžemi. V interiéru se nachází mnoho ozdobných prvků a také ženská galerie, stejně jako ve Staré synagoze. Do dnes se dochovala také tzv. zimní modlitebna. Během okupace byla využívána jako skladiště, po válce opět sloužila k bohoslužbám, ale v roce 1973 byla opuštěna. V letech 1994 – 1998 probíhala rekonstrukce budovy (Rozkošná, Jakubec 2004, s. 295 – 296). Dnes je prostor synagogy využíván pro kulturní akce, výstavy nebo koncerty.

Současný stav synagog v Čechách umožňuje bohoslužby jen v některých z nich. V Praze například Staronová či Španělská synagoga, Stará synagoga v Plzni a pár dalších (Rozkošná, Jakubec 2004, s. 44).

8.2 Hřbitovy

Již ve 14. a 15. století se v Čechách objevovala pohřebiště, některá jsou dochována dodnes. Poslední ze židovských hřbitovů vznikl v roce 1952 v Děčíně. V průběhu 20. století bylo mnoho hřbitovů zničeno, za druhé světové války byly tyto památníky za různými účely ničeny (Rozkošná, Jakubec 2004, s. 55 – 56). Na hřbitovech se nenacházely pouze hroby, ale také pomocné budovy, jejichž využití se po zániku hřbitovů mění nebo nejsou vůbec využívány.

Plzeňská židovská obec disponovala několika hřbitovy. Dochovaly se pouze dva a to Starý a Nový židovský hřbitov. Oba jsou pod ochranou Plzeňské židovské obce.

Středověký hřbitov byl situován na místě bývalého výstaviště. Založen byl kolem roku 1432, ale za necelých 100 let své existence beze stopy zanikl.

První novodobý hřbitov (Starý hřbitov) vznikl v roce 1856 ve čtvrti Lochotín a sloužil až do 90. let 19. století. Umístěn byl východně od Lidické ulice (Špírková 2002, s. 15). Po určité době byl uzavřen a od roku 1930 byl postupně ničen lidmi i okolními vlivy. V areálu se nacházelo několik set náhrobků. Dnes jich je zachováno jen malé množství. V současnosti je areál součástí parku (Špírková 2002, s. 15).

Nový hřbitov se nachází proti ústřednímu hřbitovu na Rokycanské třídě. Funguje od roku 1898. Jeho prostor je vyplněn cca 2 000 hrobů. Deset let po založení hřbitova byl kvůli rozšíření silnice zbourán domek hrobníka i obřadní síň. V areálu se nacházejí dva pomníky. Větší z černé žuly věnovaný obětem druhé světové války a menší pro oběti pochodu smrti. Dnes je hřbitov ohrazen zdí, vstupní brána je situována na východ (Rozkošná, Jakubec 2004, s. 296).

8.3 Židovská cesta

Zajímavostí je Židovská cesta na Plzeňsku. Její trasa vede několika směry a po cestě je možné se seznámit s mnohými pozůstatky po židovských komunitách. Jsou to například hřbitovy, domy, synagogy atd. Každá ze čtyř stezek má svůj název. „Za romantickými židovskými hřbitovy jižního Plzeňska“, „Do nejmenšího města Evropy“, „Jediné dochované ghetto na Plzeňsku“, a „Za židovskými památkami údolím Berounky“ (Špírková 2002, s. 16). Začátek i konec každé ze stezek je vždy v Plzni.

Dvě stezky směřují spíše severním směrem. První z nich „Do nejmenšího města Evropy“ vede z Plzeňského náměstí přes Rabštejn nad Střelou, dále do Nečtin, z kterých trasa pokračuje do Pňovan a přes Všeruby do Města Touškov a zpátky do Plzně. Na každé zastávce je možné vidět hmotné pozůstatky židovských komunit, nejčastěji se jedná o hřbitovy a kostely či synagogy. Druhá severní stezka je pojmenována „Za židovskými památkami údolím Berounky“. Její trasa nás z Plzně zavede do Rokycan, Radnic, kde je možné si prohlédnout židovské ghetto se synagogou, následuje Terešov, Hřešihlavy, Kožlany a návrat do Plzně.

Zbývající trasy se naopak ubírají jižním směrem. Jednou z nich je „Romantické židovské hřbitovy jižního Plzeňska“ začínající klasicky v Plzni a pokračující do Štěnovic, Dolní Lukavice, přes Přeštice do Švihova a Merklína a opět zpátky na plzeňské náměstí. Poslední cestou je „Jediné dochované ghetto na Plzeňsku“, která nás zavede do Spáleného Poříčí, Kasejovic, Nepomuku, Blovic a zpět do Plzně.

Každá z těchto tras je důkazem toho, že židovské osídlení bylo nejen v Plzni, ale že spousta členů Židovské obce žila i mimo město. Na všech zastaveních, jež jsou vyznačená na trasách, jak severních tak jižních, je spousta hmotných důkazů, které přítomnost Židů na Plzeňsku dokládají.

Závěr

V této práci jsem se pokusila charakterizovat židovskou menšinu v Plzni. Z historického hlediska je židovská komunita s Plzní spojena již od jejího založení. Zajímavý je vývoj vztahu panovníků k této menšině, který se s každým nástupcem na trůn měnil. Ovšem největší změny nastaly v období druhé světové války, kdy byli všichni plzeňští Židé transportováni do koncentračních táborů. Po tomto konfliktu byla Židovská obec v Plzni opět obnovena a funguje dodnes.

Ze sociálního hlediska se vztahy plzeňských měšťanů a Židů velmi často nevyvíjely správným směrem. Objevovaly se pogromy na židovské občany, ničení jejich majetku a segregace od většinové společnosti. Jistou míru odpovědnosti na těchto událostech měla i křesťanská církev, která Židy viděla jako konkurenci a považovala je za nebezpečné pro město Plzeň. Například skrze obvinění z krádeží či za rozšíření morové epidemie.

I přes tyto skutečnosti byla Židovská obec v Plzni městu prospěšná. Díky své charitativní činnosti či sbírkám. Velká část peněz ze sbírek a darů členů Židovské obce odcházela na pomoc chudým nebo jako podpora nemocnice v Plzni. Ke zlepšení vztahů mezi Plzeňany a Židy také přispívaly židovské spolky. Některé se věnovaly právě pomoci chudým a potřebným, některé svou činností podporovaly sport v Plzni.

Plzeňská židovská obec je zde představena jako samostatná a do značné míry nezávislá komunita na majoritní společnosti. Dokázala ve městě zanechat několik hmotných památek, které byly a stále jsou známkou nezávislosti. Ze sbírek a dobrovolných darů byla například postavena Velká synagoga na Klatovské ulici.

V židovské komunitě se objevily i osoby významné, jak pro život náboženské obce, tak i pro celou Plzeň. Byli to podnikatelé, kteří založili několik továren, převážně drasláren a vinopalen nebo sirkáren. Důležitými osobnostmi Židovské obce byli také rabíni. Například první rabín Angelus Kafka, který se svou činností zasloužil o rozšíření Židovské obce v Plzni.

V mé práci je patrné, že život židovské komunity v Plzni nebyl vždy jednoduchý, ale i přes nastalé obtíže dokázala komunita městu přispět duchovně i materiálně. Informace jsem čerpala převážně z knihy Věry Špírkové Židovská komunita v Plzni a z díla Jiřího Fiedlera Židovské památky: v Čechách a na Moravě. Cenným zdrojem byly také internetové stránky Židovské obce v Plzni.

9. Seznam zkratk

ATD. – A tak dále

CCA – Circa

IOBB – Israelitischer humanitätsverein Union B' nai B' rith

ŽNO – Židovská náboženská obec

10. Seznam použité literatury a pramenů

BERVIDA, Jiří a Jana JANUSOVÁ. *Město Plzeň*. Plzeň: Koniáš, 1995, 101 s. ISBN 80-901379-2-x.

DOUŠA, Jaroslav. *Dějiny Plzně v datech: od prvních stop osídlení až po současnost*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004, 787 s. ISBN 80-7106-723-7.

FIEDLER, Jiří a Arno PAŘÍK. *Židovské památky: v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1992, 200 s. ISBN 8090089518.

K historii Židů v Čechách, na Moravě a v Slezsku: 906 až 1620. Editor Bohumil Bondy, František Dvorský. V Praze: Bohumil Bondy, 1906, xi, 538 s.

KOHNOVÁ, Věra. *Deník Věry Kohnové: The diary of Věra Kohnová = Das Tagebuch der Věra Kohnová*. 1. trojjazyčné vyd. Středokluky: Zdeněk Susa, 2006, 210 s. ISBN 80-86057-40-2.

LÁBEK, Ladislav. *Z historie plzeňského obchodu a průmyslu: (kulturní obraz XIX. století)*. Plzeň: Nákladem vlastním, 1926, 110, xxiv s.

LINHART, Jiří. *Slovník cizích slov pro nové století: základní měnové jednotky, abecední seznam chemických prvků, jazykovědné pojmy, 30 000 hesel*. Litvínov: Dialog, 2002, 412 s. ISBN 8085843617.

PĚKNÝ, Tomáš. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Praha: Sefer, 1993, 430 s. Judaika, sv. 2. ISBN 8090089542.

ROZKOŠNÁ, Blanka a Pavel JAKUBEC. *Židovské památky Čech: historie a památky židovského osídlení Čech = Jewish monuments in Bohemia : history and monuments of the Jewish settlement in Bohemia*. 1. vyd. Brno: ERA group, 2004, 480 s. ISBN 80-86517-64-0.

SADEK, Vladimír, Jiřina ŠEDINOVÁ, Miroslav KÁRNÝ, Anita FRANKOVÁ, Leo PAVLÁT, Alexandr PUTÍK, Leo PAVLÁT a Jiří FIEDLER. *Židé - dějiny a kultura*. 3., dopl. vyd. Editor Leo Pavlát. Praha: Židovské muzeum, 2005, 160 s. ISBN 80-86889-11-4.

SCHIEBEL, Jaroslav. *Židé v Plzni od založení města až do roku 1820*, roč. XII, 1931, č. 6, str. 113.

SCHUBERT, Kurt. *Židovské náboženství v proměnách věků: zdroje, teologie, filosofie, mystika*. Vyd. 2. Překlad Jindřich Slabý. Praha: Vyšehrad, 1999, 285 s. ISBN 8070213035.

SPIEGEL, Paul. *Kdo jsou Židé?*. 2. vyd. Překlad Pavel Dobšík, Eva Dobšíková. Brno: Barrister & Principal, 2010, 254 s. ISBN 978-80-87029-97-8.

STEHLÍKOVÁ, Monika, Kristýna HOMOLOVÁ, Jan JÁCHIM, Ilona DVOŘÁKOVÁ a Aleš TURNOVEC. *Spolužáci: Osudy židovských studentů gymnázia na Mikulášském náměstí v Plzni*. Druhé. Plzeň: o. s. Humr, 2006, 98 s.

ŠPIRKOVÁ, Věra. *Velká synagoga v Plzni*. Vyd. 1. Plzeň: Fraus, 2002, [16] s. Památky (Fraus). ISBN 80-7238-194-6.

ŠPIRKOVÁ, Věra. *Židovská komunita v Plzni*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000, 119 s. Průvodce historií západních Čech. ISBN 80-86125-14-9.

Terezínská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy 1941-1945. 1. vyd. Editor Miroslav Kárný. Praha: Melantrich, 1995, S. 687-1559, [16] s. il. příl. Terezínská iniciativa. ISBN 80-7023-225-0

Židovská menšina v Československu ve dvacátých letech: sborník přednášek z cyklu ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského muzea v Praze v říjnu 2002 až červnu 2003. Editor Blanka

Soukupová, Marie Zahradníková. V Praze: Židovské muzeum, 2003, 131 s., [8] s. obr. příl. ISBN 8085608723.

Elektronické zdroje:

Beneš&Michl. Spolužáci. Deportál: Osudy obětí šoa na Plzeňsku. [online]. © 2015 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://www.deportal.cz/spoluzaci.htm>

Creative Commons. Norimberské zákony. holocaust.cz. [online]. 26.9.2011 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: http://www2.holocaust.cz/cz2/history/events/nuremberg_laws/

Creativstudio s. r. o.. Trasy. Židovská cesta na Plzeňsku. [online]. © 2001 – 2015 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.jewish-route.eu/tur-trasy/tur-trasy.htm>

SiteSpinner Website Design Software. Grantové programy. Židovská obec Plzeň. [online]. [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: http://www.zoplzen.cz/nrl_grant_programy.html

SiteSpinner Website Design Software. O nadaci. Židovská obec Plzeň. [online]. [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: http://www.zoplzen.cz/nrl_o_nadaci.html

SiteSpinner Website Design Software. Statut. Židovská obec Plzeň. [online]. [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: http://www.zoplzen.cz/nrl_statut.html

Resumé

V bakalářské práci jsem se zabývala popisem historie židovské komunity v Čechách, konkrétněji pak v Plzni. Jedná se o vyobrazení osudů, které židovská komunita ve městě Plzni prožila.

Zaměřila jsem se na několik osobností, které k této menšině patřily. Jednalo se převážně o jejich životy v období před druhou světovou válkou a během ní.

Pozornost je také kladena na činnost Židovské náboženské obce. Tématem poslední části práce byly hmotné pozůstatky, které se v Plzni nacházejí.

In the thesis I have dealt with a history of the Jewish community in Bohemia, and more specifically in Pilsen. It is presented destinies of the Jewish community in Pilsen that were experienced during a certain time of period in there.

I focused on a few personalities who belonged to this minority. It was mainly described their lives in the time period before World War II and during its course.

The attention is also laid on the activities of the Jewish religious community. The theme of the last part of this thesis were material monuments, which are located in Pilsen.